

بررسی ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وبسایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران

میثم داستانی^۱ جواد کرامتی^۲

۱. کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی (مدیریت فناوری اطلاعات)، دانشگاه علوم پزشکی گناباد، گناباد، ایران.

۲. کارشناس ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه علوم پزشکی گناباد، گناباد، ایران.

مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین؛ سال دوم؛ شماره دوم؛ تابستان ۱۳۹۴؛ صفحات ۷۸-۷۱

چکیده

مقدمه: وبسایت‌ها یکی از اساسی‌ترین ابزارهای کتابخانه‌های دانشگاهی جهت ارتباط با کاربران هستند و می‌توانند در ارائه آموزش سواد اطلاعاتی به کاربران مفید باشند. هدف این پژوهش بررسی ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وبسایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بوده است.

روش کار: جامعه این پژوهش پیمایشی را ۵۴ وبسایت کتابخانه دانشگاه علوم پزشکی ایران تشکیل می‌دهد. این وبسایت‌ها از تاریخ ۱۳۹۳/۹/۳۰ تا ۱۳۹۳/۱۰/۱۵ به صورت مستقیم بررسی شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از سایتهای شامل ۱۰ گزینه استفاده شده است و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اکسل ۲۰۱۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که بیشترین میزان استفاده از گزینه درباره ما (شامل تاریخچه و معرفی کتابخانه، پرسنل کتابخانه و ساعات کاری) با ۶۲/۹۶ درصد و کمترین میزان استفاده از گزینه همایش‌ها، کنفرانس‌ها، کارگاه‌ها و سخنرانی‌ها (بدون استفاده) و فهرست مجلات با ۷/۴۱ درصد بوده است. همچنین وبسایت کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی بیرجند و گیلان با ۷۰ درصد مشهد، کرمان و گناباد با ۶۰ درصد و بابل، بندرعباس، بوشهر، تبریز و شیراز با ۵۰ درصد استفاده از معیارهای ارائه آموزش سواد اطلاعاتی، به ترتیب حائز رتبه‌های اول تا سوم بودند.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش حاکی از آن است که کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی به طور مطلوب آموزش‌های سواد اطلاعاتی را در وبسایت خود ارائه نمی‌دهند و میزان ارائه این آموزش‌ها در وبسایت‌شان در حد پایین است. بنابراین مسوولان این وبسایت‌ها می‌بایست معیارهای ارائه سواد اطلاعاتی را در سایت خود به نحو مطلوب به کار گیرند.

کلیدواژه‌ها: سواد اطلاعاتی، وبسایت، کتابخانه مرکزی، دانشگاه علوم پزشکی

دریافت مقاله: ۹۳/۱۱/۰۸ اصلاح نهایی: ۹۴/۰۲/۰۸ پذیرش مقاله: ۹۴/۰۳/۰۱

مقدمه:

شبکه جهانی، اینترنت بسیاری از جنبه‌های موجود در کتابخانه‌ها را متحول ساخته است. به گونه‌ای که کتابخانه‌ها به تکاپو افتاده، محتوای اطلاعاتی خویش را در محیط وب توسعه داده‌اند و حضور خود را در این محیط به تثبیت رسانده‌اند. همزمان با این پیشرفت‌ها کتابداران نیز به مزایای برخورداری از وبسایت کتابخانه‌ای به خوبی واقف شده‌اند و در صدد آن برآمده‌اند تا منابع و خدمات اطلاعاتی و کتابخانه‌ای خود را از

شبکه جهانی وب، از زمان پیدایش توانسته است نقش مهمی را در حوزه‌های کاربردی مختلف همچون تجارت، آموزش، صنعت، تفریح و سرگرمی ایفا نماید. با گسترش سریع کاربرد این فن‌آوری به عنوان ابزاری جهت دسترسی به اطلاعات، کتابخانه‌های دانشگاهی نیز به سمت حضور قدرتمند در این شبکه حرکت کرده‌اند [۱]. از زمان تولد این

نویسنده مسئول:

میثم داستانی

دانشگاه علوم پزشکی گناباد

گناباد - ایران

پست الکترونیکی: meisam.dastani@gmail.com

تلفن: +۹۸ ۹۱ ۵۵۳۳۸۱۱۰

این طریق ارائه نمایند [۲]. برای دسترسی به اطلاعات انبوه موجود در اینترنت، کتابخانه‌ها و به ویژه کتابخانه‌های دانشگاهی سعی کرده‌اند برای ارائه انواع خدمات از جمله دسترس‌پذیر کردن اطلاعات مناسب موجود در اینترنت، وب‌سایت‌هایی را برای خود طراحی کنند. همچنین با توجه به رویکرد آموزشی و پژوهشی کتابخانه‌های دانشگاهی، طراحی وب‌سایت کتابخانه‌ها با توجه به اهداف فوق، از ویژگی‌های خاص خود برخوردار است. هدایت کاربران به منابع موجود در کتابخانه، پیوند به منابع اطلاعاتی دیگر، آموزش مراجعان در بهره‌گیری و آشنایی با روش‌های پژوهش، استفاده از منابع اطلاعاتی و آشنایی با شیوه‌های مختلف استناددهی، از جمله ویژگی‌های خاصی است که هر وب‌سایت کتابخانه می‌تواند به کاربران خود ارائه دهد. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نیز همانند دیگر نهادهای اجتماعی، تحت تأثیر محیط‌های مجازی قرار دارند و تلاش می‌کنند با عرضه خدمات خود از طریق اینترنت و وب، موجبات رشد هرچه بیشتر خود و کاربران را فراهم سازند و همپایی خود را با تحولات فن‌آوری حفظ کنند. از این رو طراحی وب‌سایت‌های کارآمد کتابخانه‌ای، به عنوان یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر مورد توجه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی قرار دارد [۳].

امروزه وب‌سایت‌های کتابخانه‌ها، کاربران را با استنادات مقالات، پایگاه‌های اطلاعاتی، فهرست‌های کتابخانه، مجلات تمام‌متن، روزنامه‌ها، کتاب‌های الکترونیکی، دایره المعارف‌ها و ... تغذیه می‌کنند. کاربران به راهنماهایی برای پژوهش‌های موضوعی، آموزش‌های مجازی و ابزارهای ارزیابی انتقادی دسترسی می‌یابند [۳]. در حال حاضر وب‌سایت‌ها یکی از اساسی‌ترین ابزارهای کتابخانه‌های دانشگاهی جهت ارتباط با کاربران شده‌اند [۴]. از آن جایی که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی از پیشگامان عرصه اطلاعات و ارتباطات به حساب می‌آیند، بنابراین می‌توانند آموزش سواد اطلاعاتی را به نحو احسن انجام داده و افراد را در استفاده از اطلاعات و کسب دانش مورد نیاز یاری کنند. مفاهیم مربوط به کتابخانه‌ها بیش از هر زمانی با مفاهیم سواد اطلاعاتی ارتباط دارند و این ارتباط از وجوه گوناگون قابل تعبیر است. منابع کتابخانه‌ها و استفاده از آنها جهت پاسخ‌گویی به سوال‌های کاربران فرصت ارتقای سواد اطلاعاتی را فراهم می‌آورد، جست‌وجو در منابع کتابخانه‌ای به تقویت قدرت بازیابی اطلاعات مرتبط کمک می‌کند، تجهیز کتابخانه‌ها به ابزارهای روزآمد در بازیابی اطلاعات به سرعت و دقت بازیابی اطلاعات می‌افزاید و دسترسی به منابع را تسهیل می‌کند [۵].

این طریقی ارائه نمایند [۲]. برای دسترسی به اطلاعات انبوه موجود در اینترنت، کتابخانه‌ها و به ویژه کتابخانه‌های دانشگاهی سعی کرده‌اند برای ارائه انواع خدمات از جمله دسترس‌پذیر کردن اطلاعات مناسب موجود در اینترنت، وب‌سایت‌هایی را برای خود طراحی کنند. همچنین با توجه به رویکرد آموزشی و پژوهشی کتابخانه‌های دانشگاهی، طراحی وب‌سایت کتابخانه‌ها با توجه به اهداف فوق، از ویژگی‌های خاص خود برخوردار است. هدایت کاربران به منابع موجود در کتابخانه، پیوند به منابع اطلاعاتی دیگر، آموزش مراجعان در بهره‌گیری و آشنایی با روش‌های پژوهش، استفاده از منابع اطلاعاتی و آشنایی با شیوه‌های مختلف استناددهی، از جمله ویژگی‌های خاصی است که هر وب‌سایت کتابخانه می‌تواند به کاربران خود ارائه دهد. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نیز همانند دیگر نهادهای اجتماعی، تحت تأثیر محیط‌های مجازی قرار دارند و تلاش می‌کنند با عرضه خدمات خود از طریق اینترنت و وب، موجبات رشد هرچه بیشتر خود و کاربران را فراهم سازند و همپایی خود را با تحولات فن‌آوری حفظ کنند. از این رو طراحی وب‌سایت‌های کارآمد کتابخانه‌ای، به عنوان یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر مورد توجه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی قرار دارد [۳].

امروزه وب‌سایت‌های کتابخانه‌ها، کاربران را با استنادات مقالات، پایگاه‌های اطلاعاتی، فهرست‌های کتابخانه، مجلات تمام‌متن، روزنامه‌ها، کتاب‌های الکترونیکی، دایره المعارف‌ها و ... تغذیه می‌کنند. کاربران به راهنماهایی برای پژوهش‌های موضوعی، آموزش‌های مجازی و ابزارهای ارزیابی انتقادی دسترسی می‌یابند [۳]. در حال حاضر وب‌سایت‌ها یکی از اساسی‌ترین ابزارهای کتابخانه‌های دانشگاهی جهت ارتباط با کاربران شده‌اند [۴]. از آن جایی که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی از پیشگامان عرصه اطلاعات و ارتباطات به حساب می‌آیند، بنابراین می‌توانند آموزش سواد اطلاعاتی را به نحو احسن انجام داده و افراد را در استفاده از اطلاعات و کسب دانش مورد نیاز یاری کنند. مفاهیم مربوط به کتابخانه‌ها بیش از هر زمانی با مفاهیم سواد اطلاعاتی ارتباط دارند و این ارتباط از وجوه گوناگون قابل تعبیر است. منابع کتابخانه‌ها و استفاده از آنها جهت پاسخ‌گویی به سوال‌های کاربران فرصت ارتقای سواد اطلاعاتی را فراهم می‌آورد، جست‌وجو در منابع کتابخانه‌ای به تقویت قدرت بازیابی اطلاعات مرتبط کمک می‌کند، تجهیز کتابخانه‌ها به ابزارهای روزآمد در بازیابی اطلاعات به سرعت و دقت بازیابی اطلاعات می‌افزاید و دسترسی به منابع را تسهیل می‌کند [۵].

در حوزه موضوعی مورد بررسی، منصوریان و نعیم‌آبادی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای با عنوان "نقش وب‌سایت کتابخانه‌ها در ارتقای سواد اطلاعاتی" به صورت نظری مطالبی در خصوص سواد اطلاعاتی، ویژگی‌های سواد اطلاعاتی و تعاریف افراد مختلف از آنها ارائه کرده و به بررسی نقش وب‌سایت‌ها در ارتقای سواد اطلاعاتی، عواملی که در طراحی وب‌سایت‌ها با رویکرد توسعه سواد اطلاعاتی باید در نظر گرفته شود و همچنین اجزای وب‌سایت‌ها که در توسعه سواد اطلاعاتی مؤثرند پرداخته‌اند. آنها پیشنهاداتی را نیز در راستای بهبود وضعیت وب‌سایت‌ها ارائه داده‌اند [۱۳]. موسوی چلک (۱۳۸۳) نیز در پژوهش خود با عنوان لزوم آموزش ارزیابی کیفیت منابع اینترنتی به کتابداران و استفاده‌کنندگان به منزله بخشی از برنامه ارتقای سواد اطلاعاتی بیان می‌کند که رشد روزافزون منابع اینترنتی و عدم کنترل نشر این منابع، باعث شده است که منابع مورد نظر از اعتبار چندانی برخوردار نباشند و در نهایت کاربر است که می‌باید منابع مفید را از غیرمفید تشخیص دهد و به همین دلیل

گزینه‌های از کتابدار پیرس، پرسش‌های متداول و فهرست مجلات آی اس آی کمترین میزان استفاده را در وب‌سایت‌های مورد مطالعه را داشتند [۱۸]. Buchanan و همکاران (۲۰۰۲) تلاش کردند تا استانداردهای سواد اطلاعاتی را در محیط مجازی وارد کنند و در نتیجه یک واحد درسی آموزشی سواد اطلاعاتی به صورت چند رسانه‌ای مناسب دوره‌های تحصیلات تکمیلی تدوین نمودند. ارزیابی این واحد درسی (سنجش مهارت‌های سواد اطلاعاتی) از طریق تحلیل بحث‌ها و نظرات دانشجویان، توضیحات آنان، تکالیف ایجاد وب‌سایت، تحقیقات پیمایشی و آزمون در سطح امتحانات کارشناسی ارشد صورت گرفت. بوچانان این تجربه را به شکل یک الگو ارائه داده است که در آن کتابداران و استادان برای اطمینان از این که دانشجویانی که آموزش آنها به صورت مجازی و از راه دور است، سواد اطلاعاتی لازم را دارند، با یکدیگر همکاری می‌کنند [۱۹].

Sun (۲۰۰۲) در مقاله‌ای با نام "سواد اطلاعات در آموزش عالی" به ایجاد آموزش سواد اطلاعاتی در قالب آموزش‌های چندرسانه‌ای برای دانشجویان راه دور در دانشگاه‌های چین اشاره کرده است. وی اشاره می‌کند که این امر فرصت خودآموزی را برای دانشجویان فراهم می‌کند و کتابخانه‌ها نتایج بسیار خوبی گرفته‌اند [۲۰].

کتابخانه دانشگاه استنفورد برنامه بسیار مفیدی را برای آموزش مجازی سواد اطلاعاتی ارائه داده است. این برنامه یک برنامه تعاملی است که شامل شش بخش است. نحوه جستجو، نحوه انتخاب، پایگاه‌های اطلاعاتی و نحوه جستجو در آنها، مکان‌یابی وب و آزمون، شش قسمت اصلی هستند که در هر کدام از این بخش‌ها به تفصیل به ارائه مطالب می‌پردازد [۲۱]. Petit و Click (۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و وب ۲ در سواد اطلاعاتی به بررسی ابزارهای اینترنتی و آنلاین که می‌تواند توسط کتابداران برای آموزش سواد اطلاعاتی و آموزش کتابخانه به کار گرفته شود، پرداختند. در این پژوهش بر استفاده کتابخانه‌ها از این فن‌آوری‌ها جهت ارائه سواد اطلاعاتی تأکید شده است [۲۲].

با توجه به موارد مطرح شده و رسالت آموزشی و پژوهشی کتابخانه‌های دانشگاهی و اهمیتی که امروزه وب‌سایت‌های این کتابخانه‌ها در برقراری ارتباط و ارائه خدمات به کاربران دارند، همچنین نقش مهم

کاربران باید آموزش لازم جهت بالا بردن سواد اطلاعاتی خود را ببینند تا قادر باشند منابع با کیفیت را تشخیص دهند. از همین رو، نقش وب‌سایت‌ها در ارائه آموزش‌های لازم در این راستا می‌تواند اقدام مؤثری در توسعه سواد اطلاعاتی مراجعان به وب‌سایت‌ها قلمداد شود [۱۴]. عباسی و آبام (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش سواد اطلاعاتی در آموزش غیر رسمی: مطالعه موردی عملکرد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، به بررسی ۱۸ وب‌سایت کتابخانه‌های دانشگاهی ایران و ۲۲ وب‌سایت کتابخانه‌های دانشگاهی برتر آسیا پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد، اکثر وب‌سایت کتابخانه‌های دانشگاهی ایران دارای رتبه ضعیفی هستند؛ همچنین اکثر وب‌سایت کتابخانه‌های دانشگاهی برتر آسیا دارای رتبه خوب و عالی هستند و استانداردهای مربوط به سواد اطلاعاتی را رعایت می‌کنند [۱۵].

وزیری و کرمی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی رویکرد توسعه‌ی سواد اطلاعاتی در وب‌سایت کتابخانه‌های مرکزی تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری پرداختند. نتایج نشان داد که از مجموع ۹ عامل تأثیرگذار در توسعه‌ی سواد اطلاعاتی از طریق وب‌سایت‌ها در کتابخانه‌های تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری تقریباً یک عامل (ارائه اطلاعات عمومی پیرامون کتابخانه و خدمات آن) در تمامی وب‌سایت‌ها دیده می‌شود و جستجو از طریق وب‌سایت، آموزش جستجوی منابع در فهرست کتابخانه و پایگاه‌های اطلاعاتی نیز به ندرت در برخی دیگر از وب‌سایت‌ها وجود دارد [۱۶]. فرزندی‌پور و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی ارائه خدمات آموزشی و پژوهشی در راستای دولت الکترونیک و نقش وب‌سایت دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد، از لحاظ ارائه خدمات آموزشی - پژوهشی وب‌سایت‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی تیپ ۱ و ۲ به ترتیب با امتیازهای ۱/۹۹ و ۱/۸۹ (از حداکثر ۳) در سطح متوسط هستند. کلیه دانشگاه‌ها در مرحله یکپارچگی خدمات آموزشی و پژوهشی، میانگین امتیاز ۱ از ۳ را کسب کردند [۱۷]. علی‌پور و مهربان (۱۳۹۳) نیز در پژوهشی به بررسی ارائه سواد اطلاعاتی در وب‌سایت کتابخانه‌های دانشگاه‌های زیر نظر وزارت علوم پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد میزان ارائه آموزش سواد اطلاعاتی در وب‌سایت‌های مذکور در سطح پایینی (۳۱/۶۶ درصد) قرار دارد، همچنین گزینه‌های درباره ما بیشترین و

استفاده قرار گرفته است [۱۶،۱۸]. داده‌های جمع‌آوری شده در نرم‌افزار اکسل نسخه ۲۰۱۰ وارد شد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها:

با توجه به جدول شماره ۱، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین میزان استفاده وب‌سایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی از گزینه درباره‌ی ما (شامل تاریخچه و معرفی کتابخانه، پرسنل کتابخانه و ساعات کاری) با ۶۲/۹۶ درصد بوده و کمترین میزان استفاده از گزینه فهرست مجلات آی اس آی، علمی پژوهشی و علمی ترویجی با ۷/۴۱ درصد بوده است، همچنین گزینه همایش‌ها، کنفرانس‌ها، کارگاه‌ها و سخنرانی‌ها در هیچ کدام از وب‌سایت به کار گرفته نشده بود. همچنین جدول شماره ۲، وضعیت ارائه سواد اطلاعاتی را در وب‌سایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور را نشان می‌دهد، با توجه به داده‌های جدول شماره ۲، وب‌سایت کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، گیلان، مشهد، کرمان، گناباد، بابل، بندرعباس، بوشهر، تبریز و شیراز بیشترین میزان استفاده از معیارهای ارائه آموزش سواد اطلاعاتی را در وب‌سایت کتابخانه مرکزی خود دارا بودند. به طور کلی با توجه به جدول شماره ۲ میزان استفاده از معیارهای ارائه سواد اطلاعاتی در سطح پایینی (با میانگین ۲۰/۳۱ درصد) قرار دارد.

کتابخانه‌ها در ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی و نظر به اینکه وب‌سایت کتابخانه‌ها پل ارتباطی کاربران با کتابخانه محسوب می‌شود، ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب‌سایت کتابخانه‌ها امری ضروری است. بنابراین این پژوهش به بررسی ارائه سواد اطلاعاتی در وب‌سایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور می‌پردازد.

روش کار:

این پژوهش، پیمایشی بوده و حجم نمونه آن را ۵۴ وب‌سایت کتابخانه دانشگاه علوم پزشکی کشور تشکیل داده است. به منظور انتخاب جامعه پژوهش، لیست وب‌سایت دانشگاه‌های علوم پزشکی از وب‌سایت معاونت تحقیقات و فن‌آوری وزارت بهداشت (hbi.ir) به دست آمده سپس در مرحله بعد با مراجعه به هر یک از وب‌سایت‌ها، وارد وب‌سایت کتابخانه مرکزی آن دانشگاه شدیم، وب‌سایت‌های مذکور از تاریخ ۱۳۹۳/۹/۳۰ تا ۱۳۹۳/۱۰/۱۵ به صورت مستقیم بررسی شدند و با استفاده از سیاهه‌ای دارای ۱۰ گزینه (درباره‌ی ما، راهنمای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی، راهنمای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی لاتین، راهنمای جستجو در فهرست کتابخانه، آیین‌نامه کتابخانه، از کتابدار پرس، پرسش‌های متداول، همایش‌ها و کنفرانس‌ها، فهرست مجلات و سایت‌های مفید) میزان ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی بررسی شد. این سیاهه در مطالعات پیشین نیز مورد

جدول شماره ۱- میزان استفاده از معیارهای ارائه سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران

سؤال	مؤلفه	فراوانی	درصد استفاده
۱	درباره ما (تاریخچه کتابخانه، معرفی بخش‌ها، تعداد منابع، معرفی پرسنل، ساعات کار)	۳۴	۶۲/۹۶
۱۰	سایت‌های مفید	۲۹	۵۳/۷۰
۵	آیین‌نامه کتابخانه	۱۹	۳۵/۱۸
۶	از کتابدار پرس	۱۲	۲۴/۰۷
۳	راهنمای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی لاتین	۱۱	۲۰/۳۷
۴	راهنمای جستجو در فهرست کتابخانه	۱۰	۱۸/۵۱
۷	پرسش‌های متداول	۴	۹/۲۶
۹	فهرست مجلات آی اس آی، علمی پژوهشی و علمی ترویجی	۴	۷/۴۰
۲	راهنمای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی	۲	۳/۷۰
۸	همایش‌ها، کنفرانس‌ها، کارگاه‌ها و سخنرانی‌ها	۰	۰

جدول شماره ۲- میزان استفاده از معیارهای ارائه آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران

ردیف	نام دانشگاه	میزان کاربرد	ردیف	نام دانشگاه	میزان کاربرد
۱	دانشگاه علوم پزشکی بیرجند	۷۰٪	۲۸	دانشگاه علوم پزشکی ایلام	۲۰٪
۲	دانشگاه علوم پزشکی گیلان	۷۰٪	۲۹	دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه	۲۰٪
۳	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۶۰٪	۳۰	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۲۰٪
۴	دانشگاه علوم پزشکی کرمان	۶۰٪	۳۱	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۲۰٪
۵	دانشگاه علوم پزشکی گناباد	۶۰٪	۳۲	دانشگاه علوم پزشکی فسا	۲۰٪
۶	دانشگاه علوم پزشکی بابل	۵۰٪	۳۳	دانشگاه علوم پزشکی یاسوج	۲۰٪
۷	دانشگاه علوم پزشکی بندرعباس	۵۰٪	۳۴	دانشگاه علوم پزشکی ارتش	۱۰٪
۸	دانشگاه علوم پزشکی بوشهر	۵۰٪	۳۵	دانشگاه علوم پزشکی بم	۱۰٪
۹	دانشگاه علوم پزشکی تبریز	۵۰٪	۳۶	دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان	۱۰٪
۱۰	دانشگاه علوم پزشکی شیراز	۵۰٪	۳۷	دانشگاه علوم پزشکی شاهرود	۱۰٪
۱۱	دانشگاه علوم پزشکی اصفهان	۴۰٪	۳۸	دانشگاه علوم پزشکی مازندران	۱۰٪
۱۲	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۴۰٪	۳۹	دانشگاه علوم پزشکی کاشان	۱۰٪
۱۳	دانشگاه علوم پزشکی زاهدان	۴۰٪	۴۰	دانشگاه علوم پزشکی بهبهان	۰
۱۴	دانشگاه علوم پزشکی زنجان	۴۰٪	۴۱	دانشگاه علوم پزشکی گراش	۰
۱۵	دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد	۴۰٪	۴۲	دانشگاه علوم پزشکی آبادان	۰
۱۶	دانشگاه علوم پزشکی اهواز	۳۰٪	۴۳	دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)	۰
۱۷	دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی	۳۰٪	۴۴	دانشگاه علوم پزشکی جهرم	عدم دسترسی
۱۸	دانشگاه علوم پزشکی زابل	۳۰٪	۴۵	دانشگاه علوم پزشکی جیرفت	۰
۱۹	دانشگاه علوم پزشکی سبزوار	۳۰٪	۴۶	دانشگاه علوم پزشکی دزفول	عدم دسترسی
۲۰	دانشگاه علوم پزشکی سمنان	۳۰٪	۴۷	دانشگاه علوم پزشکی ساوه	۰
۲۱	دانشگاه علوم پزشکی لارستان	۳۰٪	۴۸	دانشگاه علوم پزشکی قزوین	۰
۲۲	دانشگاه علوم پزشکی همدان	۳۰٪	۴۹	دانشگاه علوم پزشکی قم	۰
۲۳	دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه	۳۰٪	۵۰	دانشگاه علوم پزشکی گلستان	۰
۲۴	دانشگاه علوم پزشکی اراک	۲۰٪	۵۱	دانشگاه علوم پزشکی لرستان	۰
۲۵	دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	۲۰٪	۵۲	دانشگاه علوم پزشکی نیشابور	۰
۲۶	دانشگاه علوم پزشکی ارومیه	۲۰٪	۵۳	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۰
۲۷	دانشگاه علوم پزشکی البرز	۲۰٪	۵۴	دانشگاه علوم پزشکی یزد	۰

بحث و نتیجه‌گیری:

نقش وب‌سایت کتابخانه‌ها به عنوان ابزار توسعه سواد اطلاعاتی، این امکان را برای کاربران فراهم می‌کند که بدون محدودیت زمانی و مکانی بتوانند از منابع موجود در وب‌سایت کتابخانه و محیط وب استفاده نمایند. کاربران اینترنت برای دسترسی و استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی باید به مهارت‌های سواد اطلاعاتی تجهیز باشند و چنانچه یک وب‌سایت کتابخانه‌ای با این رویکرد تدوین شده، می‌تواند وظیفه خود را به خوبی انجام دهد [۱۶]. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد گزینه درباره ما (شامل تاریخچه و معرفی کتابخانه، پرسنل کتابخانه و ساعات کاری) و گزینه لینک‌های مفید بیشترین و گزینه فهرست مجلات آی اس آی، علمی پژوهشی و علمی ترویجی، کمترین میزان استفاده را در وب‌سایت

کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی را داشتند. همچنین گزینه همایش‌ها، کنفرانس‌ها، کارگاه‌ها و سخنرانی‌ها در هیچ کلام از وب‌سایت‌های مورد بررسی به کار گرفته نشده بود. نتایج پژوهش علی‌پور و مهربان (۱۳۹۳) نیز نشان داد که در وب‌سایت کتابخانه‌های وزارت علوم، بیشترین میزان استفاده از گزینه درباره‌ی ما و کمترین میزان استفاده را گزینه از کتابدار بپرس، پرسش‌های متداول و فهرست مجلات آی اس آی و علمی پژوهشی را دارند که با نتایج پژوهش حاضر نیز هم‌خوانی دارد [۱۸]. پژوهش وزیری و کرمی (۱۳۸۸) نیز نشان داد که گزینه ارائه اطلاعات عمومی پیرامون کتابخانه و خدمات آن در اکثر وب‌سایت کتابخانه‌ها به کار گرفته شده است و با پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد [۱۶]. نتایج پژوهش عباسی و آبام (۱۳۸۷) نیز نشان داد که وب‌سایت کتابخانه‌های دانشگاهی

وبسایت‌ها و پورتال‌های کتابخانه‌ها اگر ساختار خوبی داشته باشند و به طور مناسبی نگهداری شوند، به دانشجویان امکان می‌دهند تا هوشمندانه، به جستجوی اطلاعات بپردازند. در برخی مواقع آموزش‌های جایگزین مؤثرتر از آموزش رسمی است. در صورتی که کتابخانه دانشگاهی یکی از اهدافش ارتقای سواد اطلاعاتی باشد، وبسایتش باید زمینه ساز آموزش رفتار اطلاع‌جویی مناسب برای دانشجویانش شود [۱۸].

نتایج این پژوهش حاکی از آن است که کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی به طور مطلوب آموزش‌های سواد اطلاعاتی را در وبسایت خود ارائه نمی‌دهند و میزان ارائه این آموزش‌ها در این وبسایت‌ها در حد پایین است؛ بنابراین کتابداران باید این امر مهم را مدنظر داشته باشند که وبسایت کتابخانه خود را از لحاظ ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی غنی نمایند و بدین منظور مسوولین وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی می‌بایست معیارهای ارائه سواد اطلاعاتی که در این پژوهش به آن اشاره شده است (درباره‌ی ما، راهنمای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی، راهنمای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی لاتین، راهنمای جستجو در فهرست کتابخانه، آیین‌نامه کتابخانه، از کتابدار پیرس، پرسش‌های متداول، همایش‌ها و کنفرانس‌ها، فهرست مجلات و سایت‌های مفید) را در وب سایت خود به نحو مطلوب به کار گیرند.

ایران به جز در شاخص‌های معرفی کتابخانه در سایر شاخص‌ها به ویژه در شاخص برنامه سواد اطلاعاتی در رتبه پایینی قرار دارد و تفاوت زیادی با کتابخانه‌های دانشگاه‌های برتر آسیا دارد. نتایج پژوهش حاضر نیز نشان‌دهنده کاربرد زیاد گزینه معرفی کتابخانه و درباره‌ی ما در وبسایت کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی دارد که در این معیار با نتایج این پژوهش هم‌خوانی دارد [۱۵]. به طور کلی وبسایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی با توجه به میزان استفاده از معیارهای ارائه سواد اطلاعاتی، در سطح پایینی قرار دارند. پژوهش علی‌پور و مهربان (۱۳۹۳) نیز نشان می‌دهد که میزان استفاده از معیارهای ارائه سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌های وزارت علوم نیز در سطح پایینی قرار دارند [۱۸] که با پژوهش حاضر نیز هم‌خوانی دارد، هرچند میزان استفاده از معیارهای مذکور در وبسایت کتابخانه‌های وزارت علوم بالاتر است. با توجه به مطالب گفته شده از گزینه درباره‌ی ما و لینک‌های مفید در اکثر وب سایت کتابخانه‌ها استفاده شده بود، این می‌تواند به این دلیل باشد که در هر یک از بخش‌های یک وب سایت دانشگاهی گزینه درباره‌ی ما و لینک‌های مفید به صورت یک استاندارد وجود دارد و این گزینه در وب سایت کتابخانه نیز به همین صورت وجود دارد و از دلایل عدم استفاده از سایر گزینه‌های آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه می‌توان به عدم آشنایی مسوولین وب سایت کتابخانه‌ها با این معیارها اشاره نمود. مهارت‌های سواد اطلاعاتی را می‌توان به شیوه‌های گوناگون فرا گرفت.

References

منابع

1. Chao H. Assessing the quality of academic libraries on the Web: The development and testing of criteria. *Library & Information Science Research*. 2002;24(2):169-94.
2. Osareh F, Papi Z. Quality Assessment of Library Website of Iranian State Universities. *Journal of Information Processing and Management*. 2008; 23 (4) :35-69.[persian]
3. Farajpahlou A, Saberi M. Content and Structural Features of Iranian Academic Libraries' Web Pages in Comparison with Academic Libraries' Web Pages in the United States, Canada and Australia. *Journal of Information Processing and Management* 2006;21(2):1-23. [persian]
4. Osorio NL. Web Sites of Science-Engineering Libraries: An Analysis of Content and Design. *Issues in Science and Technology Librarianship* 2001;29(2) .
5. Afzali T, Tafreshi Sh. Role and place libraries IRIB To promote information literacy users. *Quarterly Knowledge* 2010;10(3):1-12. [persian]
6. Marais J. Evolution of information literacy as product of information education. *South African Journal of Library and Information Science* 1992;60(2):75-9.
7. Mirjalili H. Informatin Literacy : a point view to change of literacy in Information century . *Journal of National Library and Information Studies* 2006; 17(1): 109-122. [persian]

8. Faraji Khiavi F, Zahiri M, Ahmadi Angali K, Mirzaei B, Veisi M, Arab Rahmatipour M. Information Literacy Among Undergraduate Students Of Health Services Administration In Ahvaz Jundishapur University Of Medical Sciences Based On SCONUL Seven Pillars Model: 2013. *Payavard Salamat* 2014; 8(2): 101-112. [persian]
9. Amani F, Tafarroji R. Information literacy level and Access to information resources under web skills in Ardabil University of medical sciences students in 2012-13. *Journal of Medical Education Development* 2014; 7 14: 1-10. [persian]
10. Azami Z, Salehiniya H. A Survey of Information Literacy among Students of Faculty of Management and Information Science in Tehran University of Medical Sciences in 2014. *Iranian Journal of Medical Education* 2014; 14(7): 633-640. [persian]
11. Rafique GM. Information literacy skills among faculty of the University of Lahore. *Library Philosophy and Practice* [serial online] 2014 [cited 2015 March 03]; 2(27). Available from: URL: <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1072/>.
12. Yager Z, Salisbury F, Kirkman L. Assessment of information literacy skills among first year students. *International Journal of the First Year in Higher Education* 2013; 4(1): 59-71.
13. Mansoorian Y, Naemabadi M. Role of the library's website In promoting information literacy. In: Fattahi R, editor. Teach and develop information literacy In libraries, information centers and museums. Mashhad: The library, Astan Quds Razavi museum and documentation center; 2004. P. 403-415. [persian]
14. Mosavi Chalak A. Evaluating education quality Internet resources in Librarians And users as part of a program to promote information literacy. In: Fattahi R, editor. Teach and develop information literacy In libraries, information centers and museums. Mashhad: The library, Astan Quds Razavi museum and documentation center; 2004. P. 494-508. [persian]
15. Abbasi Z, Abam Z editors. Examine the role of information literacy in the informal education: Case Study of the Iranin University Libraries. First International Conference on informal Education and learning; 2008 April 29 –May 1; Mashhad, Iran. Mashhad: Ferdowsi university; 2008. [persian]
16. Vaziri E, Karami N. Approach to the development of information literacy website: A study at the Central Library website under the Ministry of Science, Research and Technology. In: Mosavi Chalak A, Razavi AA, Gheyasi M, editor. Articles Collections of University Library website. Teharn: ketabdar; ۲۰۰۹. [persian]
17. Farzandipour m, MEIDANI Z, Gilasi HR. Electronic Educational and Research Services as Infrastructure for the E-Government: Role of Universities' Website. *Iranian Journal of Medical Education* 2013; 13(1): 18-28. [persian]
18. Alipoor O, Mehraban A. Evaluation of information literacy education in university library's website. *Information Management and Knowledge* 2014; 1(1): 11-121. [persian]
19. Buchanan LE, Luck DL, Jones TC. Integrating Information Literacy into the Virtual University: A Course Model. *Library Trends* 2002; 51(2): 144
20. Sun P. Information literacy in Chinese higher education. *Library Trends* 2002; 51(2): 210-7.
21. University LSJ. SKIL- Stanford's Key to Information Literacy Stanford Junior University Stanford Junior University 2009 [cited 2015 1 Feb 2015]. Availabel from: URL: <http://skil.stanford.edu/intro/index.html>.
22. Click A, Petit J. Social networking and Web 2.0 in information literacy. *The International Information & Library Review* 2010; 42(2): 137-42.

The study of information literacy learning in central libraries websites of Iranian Universities of Medical Sciences

M. Dastani, MSc¹ J. Keramati, MSc²

1. MSc Library and Information Science (IT Management), Gonabad University of Medical Sciences, Gonabad, Iran

2. MSc Economic Science, Gonabad University of Medical Sciences, Gonabad, Iran.

(Received 28 Jan, 2015 Accepted 22 May, 2015)

ABSTRACT

Introduction: Websites are one of the fundamental tools of academic libraries for communicating with users. They can properly teach informational literacy to users. Hence, the purpose of this study is to evaluate the provision of information literacy education by Iranian University of Medical Sciences by checking websites of their central libraries.

Methods: Samples were 54 central library websites affiliated to Iranian University of Medical Sciences. For evaluating, we directly investigated the websites from 21 December 2014 to 5 January 2015 using a check list consisted of 10 criteria. Excel software was used for data analysis.

Results: The findings showed that the most used tab in library websites was “about us” (which included “the history of library”, “introducing library”, “library's staff and operating hours”) with 96.62 percent followed by The list of publications and frequently asked questions with 41.7% each. No website contained “seminars”, “conferences”, “workshops and lectures” options. Regarding usage of information literacy elements, Birjand and Gilan Universities of Medical Sciences were ranked first (70%) followed by Mashhad, Kerman and Gonabad (60%); and Babol, Bandar Abbas, Booshehr, Tabriz and Shiraz with 50% were observed to be ranked third in order, respectively.

Conclusion: The results of this study showed that Iranian Universities of Medical Sciences' central library websites do not provide informational literacy education elements adequately, hence the provision of informational literacy education is at a low level on these websites. Therefore, website's authorities should use vastly information literacy criteria.

Key words: Information literacy, Website, Central Library, University of Medical Sciences.

Correspondence:

M. Dastani, MSc. Gonabad University of Medical Sciences, Gonabad, Iran

Tel: +98 9155338110

Email:

meisam.dastani@gmail.com